

Diederik Smit

Bestuurlijke herhaling

In onderstaande Hoog van de Toren wijst Diederik Smit op het gebrek aan historisch besef in de discussies over bestuurlijke vernieuwing en pleit hij voor meer onderzoek naar de geschiedenis van het bestuur in Nederland.

Het wil maar niet lukken met de bestuurlijke verandering van het Nederlandse staatsbestel. Na de 'nachten' van respectievelijk Wiegel en Van Thijn is het punt langzaam maar zeker op de achtergrond geraakt. Politici die over het thema spreken, worden nauwelijks nog door de maatschappij serieus genomen en het is maar zeer de vraag of in een volgend kabinet überhaupt een minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties zal terugkeren. De kwesties rond het wetgevend referendum en de gekozen burgemeester, die de gemoederen in Den Haag zo lang bezighielden, lijken voorlopig van tafel en spelen geen belangrijke rol meer in het publieke debat. Voor de voorstanders van bestuurlijke vernieuwing zit er momenteel dan ook niets anders op dan te wachten totdat er iemand opstaat, die een nieuwe poging waagt om de lont in het kruitvat te steken.

De oorzaken voor het voortdurend mislukken van de vernieuwingsinitiatieven zijn moeilijk aan te geven. Enerzijds hebben de recente discussies rondom de opkomst van Pim Fortuyn en de invoering van een Europese Grondwet aangetoond dat er de laatste jaren onder de Nederlandse bevolking grote ontevredenheid bestaat over het functioneren van de politiek en het openbaar bestuur. Er zou sprake zijn van een grote kloof tussen kiezer en gekozene en burgers zouden teveel worden geconfronteerd met een ondoorzichtige en traag werkende bureaucratie. Genoeg draagvlak voor hervormingen zou je dus denken. Anderzijds kan men zich ook afvragen in hoeverre deze problemen niet tijdloos en inherent aan de moderne democratie zijn. Of in andere woorden: is de roep om bestuurlijke vernieuwing in ons land niet gewoon een terugkerend fenomeen dat al zo oud is als de Nederlandse staat zelf?

De geschiedenis kan hier uitkomst bieden. Wie onderzoek doet naar de ontwikkeling van de wetgeving en het bestuur in ons land zal zien dat veel discussies ouder zijn dan ze op het eerste gezicht lijken. Neem bijvoorbeeld het debat over de positie van de burgemeester. Reeds tijdens de Restauratie bestonden er grote meningsverschillen over de taken en bevoegdheden van

burgemeesters en hun verhouding tot zowel de bevolking als de nationale overheid. De in vele opzichten briljante Gemeentewet uit 1851, bracht weliswaar meer duidelijkheid in de situatie, maar liet ook enkele belangrijke vragen onbeantwoord. Het gevolg was dan ook dat de discussie gedurende de hele twintigste eeuw bleef voortbestaan. Oplevingen van het debat in de jaren dertig, zestig en negentig resulteerden vooral in een herhaling van argumenten, terwijl daadwerkelijke verandering uitbleef. Of de voorstellen tot vernieuwing nu kwamen van parlementariërs, Staatscommissies of beleidsambtenaren, telkens liepen zij vast op dezelfde staatsrechtelijke problemen om vervolgens weer voor enkele jaren van de politieke agenda te verdwijnen.

Het bovengenoemde voorbeeld van de discussie over het burgemeesterschap staat niet op zichzelf. Veel andere voorstellen voor bestuurlijke vernieuwing die men tegenwoordig hoort, kennen éénzelfde lange voor-geschiedenis. Zo werd al in het begin van de twintigste eeuw geroepen om een gekozen minister-president en maakte Thorbecke zich reeds in de jaren 1840 sterk voor de afschaffing van de Eerste Kamer. Ook deze ideeën zijn in het verleden dus al eens uitgebreid bediscussieerd en uiteindelijk op één of meerdere gronden verworpen. De belangrijkste reden die je voor het voortdurend mislukken van de bestuurlijke vernieuwing kan aanwijzen, is daarom misschien wel het kortetermijngeheugen van de politici en ambtenaren in ons land. Deze mensen komen immers telkens met schijnbaar vernieuwende voorstellen, zonder goed op de hoogte te zijn van de geschiedenis van de discussie en de haalbaarheid van het plan.

Om dit patroon van herhaling te doorbreken, is een grotere kennis van de bestuurlijke geschiedenis van Nederland noodzakelijk. Huidige en toekomstige beleidsmakers zouden er dan ook goed aan doen om zich in het vervolg eerst uitgebreid in de geschiedenis van bepaalde instellingen te verdiepen, alvorens het onderwerp 'vernieuwing' opnieuw ter tafel te brengen. Het opzetten van een grootschalig historisch onderzoek naar de ontwikkeling van het openbaar bestuur in Nederland zou hierbij veel uitkomst kunnen bieden. Ondanks het feit dat de belangstelling voor politieke geschiedenis de afgelopen jaren sterk is toegenomen, zijn dergelijke studies in ons land namelijk nog altijd erg schaars en een toename van de literatuur op dit gebied zou voor de politiek dus meer dan welkom zijn. Voor de politiek historicus heeft dit echter wel als consequentie dat hij zijn aandacht zal moeten verleggen naar een onderzoeksterrein dat tot op heden vooral tot het domein behoorde van het staatsrecht en de bestuurskunde. Een hechtere samenwerking tussen de geschiedwetenschap en deze disciplines zou daarom misschien al een eerste stap in de goede richting zijn.